

5. Загнітко А.П. *Сучасні лінгвістичні теорії*. - Донецьк ДонНУ, 2006- 338с.
6. Іванов Д., Митрофанов Г, Соколова О. Компетентнісний підхід в освіті. Проблеми, поняття., інструментарій // *Зарубіжна література в школі*, 2006.-№ 23 (47).
7. Лещенко Т.П. Мовна компетенція : лінгводидактичний аспект / ГП.Лещенко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 10. Питання граматики і лексикології української мови* : Збірник наукових праць / Відп.ред-актор М.Я.Плющ. — К.: НДПУ, 2009. - Вип..5. - 0.25 - 29
8. Мацько Л.І. Компетентнісні підходи і програмні засади в навчанні української мови у 10 - 12 класах середньої школи / М.Мацько // *Українська мова в освітньому просторі*, - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. - С. 44 - 60
9. Пентиліук М.І. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах.-К.,2004.-400с.
10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Рідна мова. 5-11 класи.-К.: Шкільний світ,2005.-94с.
11. Селіванова О.О. *Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми* Полтава,2008.-712С.
12. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики - К.: «К.І.С.», 2003.
13. Хомський Н. Роздуми про мову / Н.Хомський /Переклад з англ. - Львів,2000
14. Хорошковська ОН. Лінгводидактична система початкового навчання української мови в школах з російською мовою викладання,- К., 1999 - 306с.
15. Черепанова Л.В. Формирование лингвистической компетенции школьников в основной общеобразовательной школе: теоретические основы .- Автореф.дис.докт.пед-наук - М., 2006. -49с.
16. Шанський М.М. Що значить знати мову і володіти нею? .-М.-fl., 1992.-192с
17. Шелехова Г. Особливості розвитку в старшокласників комунікативно-мовленнєвих умінь (на академічному рівні) // УМЛШ.-2008.-№7-8.-С. 24 - 28.
18. Шумарова Н. Мовна компетенція особистості: соціопсихолінгвістичний аспект.- Автореф. дис. ... докт. філолог, наук .- Київ -1994 - 48 с.
19. Янченко В.Д. Пути формирования лингвистической компетенции учащихся на уроках русского языка в средней школе.- Автореф.дис.канд.пед.наук.-М., 1999.-18с.
20. Bachman L. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press. 1990. 193 p.
21. Bachman L., Palmer A. *Language Testing in Practice*. Oxford: Oxford University Press. 1996. 377с.
22. Van Ek. I. *A objectives for foreing Language Learning (vol. 1:Scope)*. Strasbourg: COG / CE. 1993. 153 p.

УДК 008

В.С. ЛОКШИН

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Анотація. Зміст освіти сьогодні не зводиться до знаннєво - орієнтованого компонента, а припускає цілісний досвід рішення життєвих проблем, виконання ключових (тобто стосовних до багатьох соціальних сфер) функцій, соціальних ролей, компетенцій.

Ключові слова: компетентнісна модель, професійна компетентність, менеджер соціокультурної сфери, зміст освіти, модернізація освіти.

Аннотация. Содержание образования сегодня не сводится к знаннєво - ориентированного компонента, а предполагает целостный опыт решения жизненных проблем, выполнения ключевых (именно касающихся многих социальных сфер) функций, социальных ролей, компетенций.

Ключевые слова: компетентностная модель, профессиональная компетентность, менеджер социокультурной сферы, содержание образования, модернизация образования.

Annotation. The content of education doesn't mean only knowledge-oriented component, and provides for holistic approach in life problems tackling, key functions, social roles, competence implementation (in many socio-cultural spheres).

Key words: competence model, professional competence, manager in the sociocultural sphere, the content of education, the modernization of education.

Постановка проблеми. С о цію культур на сфера як складний і специфічний вид управлінської діяльності висуває різноманітні вимоги до фахівців відповідного профілю залежно від їх посад, характеру та змісту роботи, яку вони виконують. Це досить широкий набір професійних, організаційних, культурних, психолого-педагогічних якостей, норм і принципів поведінки, з яких складається образ фахівця з управління соціокультурною сферою, його управлінський професіоналізм.

Формування ефективних взаємовідносин у соціокультурній сфері, високого рівня управлінської компетентності керівника, великою мірою залежать від врахування психолого-педагогічних парадигм становлення та розвитку працівників керівного складу та резерву на заміщення посад керівників. Це є важливою складовою кадрового менеджменту в соціокультурній сфері.

Основний зміст. Серед головних пріоритетів соціального розвитку і соціальної політики, як і державної політики взагалі, є людина, її інтереси її потреби. Тому пріоритетним і головним напрямом соціальної політики є створення умов для реалізації творчого соціального потенціалу особистості (1, 286).

Соціалізація особистості - процес активного, а не пасивного оволодіння людиною соціально-культурним досвідом, а особистість - не лише об'єкт зовнішніх впливів, а й активний суб'єкт. С.М. Ковальов писав, що розвиток особистості є двоєдиним процесом - соціалізації, тобто засвоєння, інтеграції суспільних взаємин, і індивідуалізації, тобто індивідуального, притаманного лише даній особистості способу засвоєння суспільних відносин, у процесі якого розвиваються індивідуальні якості особистості - її інтелект, світогляд, воля, моральні ідеали, естетичні смаки, творчий потенціал (2,62).

У соціалізації індивіда Ю.М. Прохоров виділяє такі щаблі: соціальну адаптацію, інтеріоризацію і екстеріоризацію. На першому щаблі відбувається початкова фаза соціалізації індивіда, його пристосування до соціально-економічних умов, рольових функцій, соціальних норм, що складаються па різних рівнях життєдіяльності суспільства, до соціальних груп і соціальних організацій, соціальних інститутів, які є середовищем його життєдіяльності.

Другий щабель - процес включення суспільних норм, цінностей у внутрішній світ людини. Характер переведення норм, цінностей та інших компонентів зовнішнього середовища у внутрішнє «я» різний, обумовлений структурою кожної конкретної особистості, яка формується па основі поперед нього досвіду.

Третій щабель - заключний етап соціалізації, який характеризується осмисленістю, соціальною активністю індивіда, достатністю знань, умінь і павичок діяти. Інтегративним показником успішності процесу соціалізації Ю.М. Прохоров вважає соціальну зрілість. На його думку, соціально зріла особистість - це особистість, яка легко адаптується в системі нових соціальних стосунків, відрізняється власним стилем поведінки, творчістю і самостійністю, вміє швидко і адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, володіє достатніми знаннями, уміннями, павичками, що необхідні для безконфліктного співіснування, має багатий особистий досвід соціальних стосунків» (3, 8-9).

Н.Г. Лебедик, В.В. Радул дотримуються думки, що соціальна зрілість, як наукова категорія, «є узагальненою характеристикою цілісного розвитку особистості, яка відбиває фактично засвоєний молодого людиною зміст культур, перш за все моральної і професійної, і дозволяє цілеспрямовано виконувати основні соціальні функції в сфері праці, спілкуванні і пізнанні»(4, 24).

До найважливіших потреб людини ряд дослідників відносять потребу у збереженні і підвищенні власного статусу. Перебігом розвитку особистості «... зростає міра її активності у збереженні чи перетворенні власного статусу... Діяльна, суб'єктна сторона статусу постає у вигляді позиції особистості, яку вона займає в умовах певного статусу» (5, 288).

Визначаючи статус особистості як її економічне, політичне, правове та ін. положення в суспільстві, Б.Г. Апаньєв, однак, відзначає зв'язок суб'єктивної значимості статусу із активністю людини. Лише суспільна значимість діяльності може бути продуктивним механізмом підвищення статусу людини. Інші ж механізми, насамперед механізм психологічного захисту, створюють лише суб'єктивну ілюзію статусного благополуччя, яка неминуче стає причиною глибоких особистісних конфліктів при зіткненні людини із соціальною реальністю. Формування статусних почуттів прямо пов'язується із соціальною ситуацією. За механізм формування цих почуттів править усвідомлення результатів діяльності, їх співвіднесення із суспільно-значимими цінностями.

Домагання визначення реалізується людиною її включення у суспільно значимі форми діяльності, у спілкування, у конкурентні стосунки з іншими людьми. Таким чином, виявляються, формуються і усвідомлюються її здібності, тобто особливі відзнаки особистості, що відрізняють її від інших людей в плані успішної діяльності. Цей момент є надзвичайно важливим у розвитку людини як соціального суб'єкта. Л.І. Анциферова пише: «Усвідомлення особистістю власних здібностей постає як зняття бар'єру між актуальним і потенційним в її психологічній організації. Потенції особистості актуалізуються, усвідомлені здібності, якщо висловлюватися поняттями теорії установки, об'єктивуються. Особистість виявляє в них нові грані і включає їх у свою ціннісно-смыслову структуру (6, 12-25).

Процес усвідомлення людиною власних здібностей дістав відображення в працях М.С. Кагана і ОМ. Еткінда. На їхню думку, «історичне і особисте «дорослішання» людини виражається в діалектичному процесі розширення його ідентичності до масштабу людства і одночасно поглиблення її до дедалі повнішого і конкретнішого прийняття своєї унікальної індивідуальності. Дедалі актуальнішими стають загальнолюдські цінності, в яких відображені індивідуальні особливості. Через ідентифікацію з людством людина доходить усвідомлення власної індивідуальності і, навпаки, прилучення до загальнолюдських цінностей можливе тільки шляхом повного вираження власної самотності. Замикання людини на спільностях середнього рівня веде до зупинки її розвитку, обмежує можливість прояву її індивідуальності (7, 5-15).

Дослідження творчої обдарованої особистості вимагає посиленої уваги до вивчення мотивації творчих процесів. Термін «мотивація» у психології має значно ширший зміст, аніж проста сукупність мотивів. Вій розглядається і як система чинників, що детермінують поведінку (потреби, мотиви, цілі, інтереси, цінності), і як характеристика процесів, які «енергетично» підтримують активність людини на певному рівні (8; 9; 10;). Іншими словами, у понятті «мотивація» відображено

як змістові, так і динамічні аспекти. Сукупність перелічених вище змістовних компонентів мотивації характеризує її більшою мірою з боку потенційності.

Найбільш продуктивною для дослідження мотивації є концепція С.Л.Рубінштейна згідно з якою зовнішнє впливає на поведінку людини лише проходячи крізь її внутрішній світ, «внутрішні умови». «Мотивація - це опосередкована процесом її відображення суб'єктна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію людина вплетена в контекст дійсності (11, 370).

Таким чином, мотивація - це наслідок складної оціночної діяльності, в якій зовнішнє зіставляється із внутрішнім (життєвим досвідом, цінностями, потребами тощо). Одне й те саме «мотиваційне поле», однакові впливи зовнішнього середовища викликають у різних людей різні, часом протилежні реакції. Тому мотив - це в першу чергу результат роботи свідомості. Звичайно, він завжди має певну інтенсивність, яка не обов'язково має бути скерована на предмет чи на зовнішню поведінку. Щодо цього у психології вже усталилися такі терміни, як «мотивація самовдосконалення», «мотивація творчого саморозвитку», Зміст яких відображає спрямованість особистості на саму себе.

Свідомість, а тим більше самосвідомість людини - суттєвий прояв її особистості. Розвинута особистість характеризується розвинутою самосвідомістю, що не включає несвідомої психічної регуляції людиною важливих аспектів активності. Суб'єктивно для індивіда особистість виступає як його «Я» (Я - образ, Я - концепція). За визначенням І.С. Копя, самосвідомість є продуктом індивідуального розвитку особистості і не надається людині від народження. По суті, йдеться про сукупність психічних процесів, за допомогою яких індивід усвідомлює себе суб'єктом життєдіяльності (12, 12-19). Самосвідомість включає ті самі компоненти, що й свідомість, проте спрямованість цих компонентів інша - на самого суб'єкта. Тобто, об'єктом самосвідомості постає сам суб'єкт, який себе пізнає.

Однією з якостей особистості, як зазначає ряд вчених, в процесі її соціалізації є спрямованість. Поняття «спрямованість особистості» вперше запропонував С.Л. Рубінштейн, який писав: «проблема спрямованості - це перш за все питання про динамічні тенденції, що в якості мотивів визначають людську діяльність, самі в свою чергу визначаються її цілями і завданнями (13, 144)». За С.Л. Рубінштейном, спрямованість що виявляє динамічні тенденції, поєднує в собі тісно пов'язані між собою предметний зміст та напругу, як особливий момент, установку, тобто певну позицію, що її обирає особистість, певне ставлення до цілей і завдань діяльності, що виявляється у вибірковій готовності діяти у певний спосіб.

Крім того, С.Л. Рубінштейн розглядає такі структурні елементи спрямованості особистості, як потреби, інтереси, ідеали.

Найповнішу характеристику спрямованості дав Б.Ф. Ломов. Він вважає її «системоутворюючою властивістю особистості, що визначає її психічний склад. Саме в цій властивості виражаються цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви, її суб'єктне ставлення до різних сторін діяльності: вся система її характеристик. В глобальному плані спрямованість можна оцінити як співвідношення того, що особистість отримує від суспільства, і того, що вона вносить в його розвиток (14, 311)». Отже, потреби, інтереси, переконання, ціннісні орієнтації Б.Ф. Ломов виділяє як систему психологічних властивостей і етапів особистості, шляхом вивчення яких можна опосередковано виявити і спрямованість особистості.

Джерелом виникнення цілей особистості вважається вплив зовнішнього середовища на внутрішній світ людини. Ці зовнішні впливи завжди діють на люди-

ну опосередковано, перевтілюючись через властивості особистості, в тому числі і спрямованість, психічні етапи, попередній досвід. Все це спонукає людину до певної діяльності, тобто мотивує її поведінку.

Спрямованість - «ядро», основини компонент особистості, що виражає її «Я», виявляє суспільне значення людини, її сутність як члена суспільства, суб'єкта пізнання і перетворення світу через систему життєвих прагнень. Спрямованість може бути виражена у формі потреб, ідеалів, мрій, світогляду, переконань, інтересів. Вона утворює єдину динамічну систему життєвих цілей людини, в якій суперечливі тенденції утворюють єдність.

Отже, в психологічній літературі немає усталеного підходу до визначення структури, форм спрямованості особистості.

Основним джерелом активності людини, основною формою існування і вияву її спрямованості виступають потреби. Більшість авторів відмічають інтереси як складову частину спрямованості особистості, хоч деякі з них розглядають їх як «пізнавальні потреби».

Спрямованість відіграє вирішальну роль в структурі особистості. В.С.Мерліп, підкреслюючи її виняткову важливість, пише: «Від спрямованості особистості залежать властивості характеру і навіть розвиток здібностей. Від спрямованості особистості залежить її соціальна і моральна цінність (15, 254)».

Опосередковано спрямованість особистості вивчав В.І. Додопов, пов'язуючи її з типовими переживаннями людини. Основні положення цієї концепції, закладені в працях В.Д. Небиліцина знайшли свій подальший розвиток у дослідженнях Е.А.Голубевої, А.І.Круппова, Н.С.Лейджиса, В.М. Русалова .

Знання базових якостей особистості в її багатомірно-функціональній організації дозволяє розробити розгорнуті програми розвитку тієї чи іншої якості в цілому.

Кожен компонент будь-якої якості особистості має свої якісні характеристики та критерії кількісної оцінки. В багатьох дослідженнях вони аналізуються спеціально і диференційовано.

Вчені зазначають, що управлінська діяльність, як різновид людської діяльності, являє собою динамічну систему взаємодій суб'єктів управлінського процесу, що створює передумови для реалізації творчого потенціалу особистості. Так, на думку К.О. Абульхапової-Славської, витоки потенціалу особистості слід шукати в самому явищі індивідуалізації, яка в основі своїй має різні параметри: це і неповторність рішення, і типовий, характерний для даної людини спосіб «рішення» життєвих завдань (16).

Дещо інша точка зору у Б.Г. Ананьева, який вважає, що потенціал розвитку людини є однією з властивостей як особистості, так і індивіда. Автор зазначає, що людина як суб'єкт діяльності володіє певними тенденціями та потенціалами - працездатністю, спеціальними здібностями, активністю та обдарованістю. Б.Г. Ананьев включає в потенціал людини ряд властивостей, які належать до різного роду потенціалів людського розвитку (5; 17).

В останні роки актуалізувалися дослідження проблем наукового управління, підготовки і виховання компетентних керівників, про що свідчать дослідження, автори яких аналізують стан і шляхи виміру ефективної управлінської праці (О.ІІ. Єгоршин, П.В. Журавльов, Ю.Г. Одегов, М.Я. Сацков).

Ряд вчених, серед яких В.М. Князев, В.І. Луговий, О.Ю. Смоленський, вивчаючи питання кадрового менеджменту управлінської ланки, наголошують, що посадове зростання є наслідком роботи з добору і розстановки кадрів. А вона вклю-

чає вдосконалення цілого ряду особистих рис керівника, у тому числі підвищення його професіоналізму і компетенції у сфері управління. Відомий психолог, професор Алек Роджерс розробив «план семи точок», який почав використовуватись як основа специфікації особистості в управлінні на Заході. Специфікація праці або персоналу (personal specification) - узагальнює знання, вміння та досвід, що необхідні задля успішної діяльності (18, 20-25).

Роль керівника в управлінні, соціально-психологічні проблеми керівництва, питання психодіагностики, оцінки, формування нового типу мислення керівника, широкого використання форм і методів роботи з кадрами управління, розвиток координаційного управління, висвітлювалися в численних наукових працях, зокрема Р.Бенст, ІІ.Ленд, М.К. Обозова, О.В.Шегди.

З проблем неперервної освіти написано і видано низку монографічних робіт - це монографії О.П.Владиславлева, В.А.Горохова, Л.А.Коханової, В.Г.Опушкіна та Ю.П.Колюткіна.

Слід зазначити, що проблема розвитку творчого інтелекту, його активізація - це соціально-педагогічна проблема, оскільки новаторські і неноваторські типи особистості формуються самим суспільством як продукт його соціально-педагогічної системи. Остання частково інституціалізована, частково інтегрована у побуті, державі, правових і суспільних закладах.

Таким чином, врахування психолого-педагогічних умов формування особистості, має створити відповідну наукову основу щодо узгодження попиту і пропозиції в сфері необхідних знань, умінь і навичок, які і складають високий рівень управлінського професіоналізму та компетентності сучасного фахівця з управління в соціокультурній сфері.

Література

1. Скурятівський В.А. Особливості соціального розвитку і соціальної політики українського суспільства на сучасному етапі // Вісник УАДУ- 2000. - № 3. - С.286-290.
2. Ковалев С.М. Воспитание и самовоспитание. - М.: МГУ, 1986,- 62с.
3. Прохоров Ю.М. Подготовка студентом университета к социализации детей и молодежи, Автореф. Дис... капе), пед. наук,- Витебск: ВИИ, 1998.-20с.
4. Радул В.В. Фактори соціальної зрілості студентів педвузу- К.: Знання, 1994,- 97с.
5. Апаньев Б.Г. Человек как предмет познания. - Л.: ЛГУ, 1968.-288с.
6. Анциферова Л.И. Личность в динамике: некоторые итоги исследования // Психол. Журн.-1992. -№5. - С. 12-25.
7. Каган М.С., Зинкевич А.М. Индивидуальность как объективная и субъективная реальность; // Вопр. Психологии. - 1989. - № 4. -С.5-15.
8. Астахова В.І. Про стан і перспективи розвитку приватного сектора національної системи освіти //Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. - Вип. 2.-К: ІСДО, 1995,- С. 16-23.
9. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения детей и подростков. - М.: Педагогика, 1972. - 351с.
10. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека.-М.: МГУ, 1990.-288 с.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. М.: Педагогика, 1989,- 285с.
12. Кон И.С. Категорию «Я» в психологии//Психолог, журн. - 1981.-Т.2. - № 3 - М- С.12-19.
13. Рубинштейн С.А. Направленность личности. - М.: Педагогика, 1973.-427с.
14. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии,- М.: Наука, 1984. - 356с.
15. Мерли В.С. Психология индивидуальности,- М.: Воронеж: Наука, 1984 - 302с.
16. Абульханова-Славская К.А. Типология активности личности // Психолог, мури. - 1985,- № 5,- С.3-19.
17. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человековедения. - М.: Наука, 1977,- 380с.